ADMINISTRATIE OF INFORMATIESYSTEEM,
INFORMATICA OF GEGEVENSVERWERKINGSTECHNOLOGIE.
EEN TERMINOLOGISCH DISPUUT

door Prof. Dr. P. G. Bosch en Prof. L. C. van Zutphen

In het mei nummer van dit tijdschrift heeft onze collega Starreveld in zijn bijdrage „Bestuurlijke informatieverzorging en gegevensverwerkingstechnologie” enkele opmerkingen gemaakt over een artikel van onze hand. Dit verscheen in het april-nummer onder de titel: „Administratieve organisatie, informatieverzorging en informatica”.

Wij danken onze collega zeer voor de aandacht welke hij aan ons artikel heeft gewijd. Wij gaan dan ook gaarne in op zijn commentaar. De betreffende gedeelten van zijn tekst en van de onze duiden we aan met het paginanummer tussen (), eventueel met nadere aanduiding.

1 Het belangrijkste punt dat Starreveld en ons verdeeld houdt betreft het gebruik van het adjectief „bestuurlijk”. Het is volgens Starreveld nodig van „bestuurlijke informatieverzorging” te spreken (234) omdat informatieverzorging in het algemeen taalgebruik veel meer omvat dan het begrip dat wij op het oog hebben, met name de nieuwsvoorziening door pers, radio en TV. Of dit wat betreft de term *informatieverzorging* inderdaad zo is betwijfelen we.

In ons artikel (168) hebben we onze bezwaren tegen de term „management informatiesysteem” vermeld en deze gelden onverkort ook voor „bestuurlijke informatieverzorging”. Voorts wezen we erop (169/170) dat het vakgebied zich niet beperkt tot organisaties doch tevens gericht is op de informatiestroom tussen organisaties onderling (private organisaties en overheidslichamen) en tussen organisaties en particulieren. Wij spreken korthedshalve van *externe* informatieverzorging.

Toevoeging van het adjectief „bestuurlijke” zou kunnen duiden op een ernstige beperking van het vakgebied, namelijk tot bestuurlijke en interne informatie, met uitsluiting van informatie gericht op de uitvoering (logistieke informatie) en van externe informatie. Het zou een ondoelmatige beperking zijn omdat ten nauwste met elkaar samenhangende problemen, waarvan de behandeling op dezelfde grondslagen berust, gescheiden zouden worden.

De externe informatieverzorging heeft wel degelijk een aantal aspecten welke soortgelijk of tenminste soortverwant zijn met die van de informatieverzorging binnen organisaties. Voorts zijn er tal van verbindingen tussen de interne en de externe informatieverzorging.

Overeenkomstige opmerkingen kunnen we maken met betrekking tot de (vermeende) tegenstelling tussen bestuurlijke informatie en op de uitvoering gerichte informatie. Het ware willekeurig een deel van de informatieproblematiek buiten ons vakgebied te plaatsen. Dit is natuurlijk ook niet de bedoeling, maar dan moet het ook niet door de naam gesuggereerd worden.

Naar onze mening bestaat slechts weinig kans op misverstand over de vraag of we het op een gegeven moment over interne dan wel over externe informatieverzorging hebben. Waar deze kans van betekenis is kunnen we hem door expliciete vermelding van het deelgebied wegnemen. Wij zullen bijvoorbeeld bij de jaarverslagproblematiek steeds nadrukkelijk vermelden of we het over externe verslaglegging dan wel over interne (voor gebruik binnen het bedrijf) hebben.

2 Onze collega heeft bezwaar tegen de term „administratie” als synoniem van het (overwegend) geformaliseerde deel van de informatieverzorging oftewel het informatiesysteem (234).

Het is denkbaar dat de term „administratie” op puur theoretische gronden gemist zou kunnen worden. We achten echter zijn eliminatie uit het spraakgebruik van ons vakgebied niet realiseerbaar. Hij is te zeer ingeburgerd. Daarom hebben we voorgesteld zijn meervoudige betekenis te reduceren tot informatiesystemen met een overwegend geformaliseerd karakter. We blijven hiermee dicht bij het spraakgebruik. De term „overwegend” hebben we toegevoegd als compromis met de praktijk. Deze toevoeging zou theoretisch gezien weggelaten kunnen worden.

De term „administratie” geeft, in de betekenis waarin wij hem handhaven, een steunpunt voor het doelmatig gebruik van de term „administratieve organisatie”. Er zijn verschillende praktische redenen om deze laatste te handhaven. Wij noemen:

- de met betrekking tot „administratie” vermelde redenen
- de term brengt tot uitdrukking dat de problemen van het vakgebied onder meer organisatorisch van aard zijn
- verschillende academische leeropdrachten zijn met gebruik van de term geformuleerd. Ook elders speelt hij een rol in het onderwijs.

3 In ons schema van figuur 1.1 (169) tekenden we een relatie tussen niet-geformaliseerde informatieverzorging en automatische gegevensverwerking. Starreveld ziet het bestaan van deze relatie niet. (234) Zij is er wel degelijk. Zij bestaat uit de raakvlakken tussen beide groepen van processen. Deze raakvlakken moeten geheel geformaliseerd zijn en hiervan gaat een heilzame werking uit op de communicatieprocessen. Voorbeelden: door de computer ondersteunde simulatie van het „what-if” type dwingt tot nauwkeurige formulering van de veronderstellingen. Ook kan iedere discussie worden verbeterd indien men op navraag (query) zonder vertraging exacte antwoorden op exacte vragen kan krijgen.

4 Collega Starreveld maakt bezwaar tegen het grote aantal „acronymen” dat in ons vakgebied in gebruik is. (235) Wij delen zijn bezwaar. Zelf hebben we in ons artikel en elders slechts een gering aantal letterwoorden gebruikt en wel voor fundamentele en centrale begrippen, welke we vaak nodig hebben. Het doel was de lezer te behoeden voor frequente belasting met langademige termen. We hebben van onze letterwoorden de betekenis vermeld. Ze hebben bovendien een mnemotechnische waarde. De „acronymen” LIS en MIS zijn niet door ons bedacht, evenmin als BIT.

5 Op één plaats (172) hebben we de term „gegevensverwerkend systeem” ge-

bruikt, in een neven-opmerking en als inleiding tot een citaat. Beter zou het geweest zijn gewoon de term informatiesysteem te gebruiken. We hebben zeker niet gedoeld op een technisch verwerkingsproces. In fig. 1.1 (169) is met „informatica” niet dit verwerkingsproces aangeduid, zoals Starreveld veronderstelt (235), doch het vakgebied „Informatica”, zoals wij dat zien.

6 Starreveld vraagt zich af waar de niet-automatische verwerkingstechnologie in onze fig. 1.1 (169) moet worden ondergebracht. (235) Wij hebben van de verwerkingstechnologie, gegeven het doel van ons artikel, slechts de informatica expliciet genoemd. Het is uiteraard ook mogelijk de gehele verwerkingstechnologie in het schema tot uitdrukking te brengen. Dit schema wordt dan na aanvulling als volgt:

Starreveld zou de term „informatica” liefst geheel vermijden. Wij delen zijn bezwaar tegen deze term van harte. Ook wij zijn niet gelukkig met de veelvuldige verwarring welke deze term heeft teweeggebracht. Helaas is hij reeds geheel ingeburgerd. We hebben daarom getracht het gebruik van de term op een meer rationele basis te zetten, met name in zijn relatie tot „informatieverzorging” en „administratieve organisatie”.

7 Starreveld wil bij wijze van compromis een onderscheid maken tussen algemene of abstracte informatica en toegepaste informatica (waaronder de bestuurlijke informatica). (236) Daar het terrein dat met „bestuurlijke informatica” aangeduid wordt naar onze mening echter geen informatica is moeten we het ook niet zo noemen. Voorzover men de term „bestuurlijke informatica” als politiek verdedigingsmiddel zou willen hanteren lijkt ons dit niet doelmatig. Het is een tweesnijdend zwaard. Het is onze ervaring dat sommige „automatiseringsdeskundigen” van computer technische of wiskundige oorsprong de term „bestuurlijke informatica” met enthousiasme gebruiken om de inhoudelijke, organisatorische en controletechnische aspecten van onder meer ons vakgebied te usurperen.

8 Naar het ons voorkomt hebben collega Starreveld en wij voor wat betreft de inhoud en afbakening van de behandelde begrippen nauwelijks afwijkende opvattingen. Slechts met betrekking tot de *terminologische* conclusies verschillen we op enkele punten met hem van mening.